

WAGNER'İN LİBYA MÜDAHALESİ

FUAT EMİR ŞEFKATLİ

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber ortaya çıkan yeni güvenlik konsepti, uluslararası ilişkiler literatüründeki "devlet" kavramının bazı temel bileşenlerinin sorgulandığı ve devlet dışı aktörlerin ön plana çıktığı bir döneme öncülük etmiştir. Bu anlamda modern devlet anlayışının bir parçası olarak sınırları içinde mutlak ege-

menliğe sahip olan ve güç kullanma tekeline elinde bulunduran devlet mekanizmalarının zayıflaması ve çatışmaların değişen yapısı, çatışan taraflar nezdinde alternatif güvenlik araçlarının kullanımını bir gereklilik hâline getirmiştir. "Özel Güvenlik Şirketleri" (ÖGŞ) veya Özel Askerî Şirketler (ÖAŞ), bu ihtiyacın bir sonucu olarak daha çok bağımsızlıklarını yeni kazanan Afrika ülkelerinde kendilerine faaliyet alanı bulmuşlardır. Süreç içinde

Wagner'in Libya'daki güvenlik denklemine dâhil olması, iç savaşın seyrini değiştirmekle birlikte bölgesel ve uluslararası anlamda pek çok tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Afrika'nın farklı noktalarındaki (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Angola, Güney Afrika ve Sierra Leone) iç savaş, çatışma ve kriz alanlarına müdahil olan ÖAŞ'ler içinde Rusya menşeli Wagner Şirketi, 2011 yılında Kaddafi rejiminin devrilmesiyle beraber Libya'da yaşam alanı bulmuştur. Wagner'in Libya'daki güvenlik denklemine dâhil olması, iç savaşın seyrini değiştirmekle birlikte bölgesel ve uluslararası anlamda pek çok tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Bu bilgiler ışığında çalışmada Rus Wagner Özel Askerî Şirketinin Libya'daki varlığı, millî uzlaşma sürecine giren Libya'nın önündeki temel engellerden birisi olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde devlet dışı aktör olarak ÖAŞ'ler incelenmiş, tarihsel perspektif ve teorik altyapıdan hareketle bu şirketlerin faaliyet alanlarına ve çatışma bölgelerindeki fonksiyonlarına kısaca değinilmiştir. İkinci bölümde ise Rus Wagner paramiliter oluşumunun yapısı, Afrika özelinde etkin olduğu sahalar ve Libya krizine dahli belli bir kronolojik çerçeve içinde tahlil edilmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Wag-

ner'in Libya'daki askerî varlığı, siyasi, toplumsal ve etik boyutlar göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

TEORİK BAĞLAMDA ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLER

Michael Barnett ve Raymond Duvall, geleneksel olarak devleti egemen olduğu topraklar (sınırlar) içinde sabit ve meşru güvenlik birimi olarak tanımlamakta, sınırları içindeki toplumun iç ve dış tehlikelere karşı korunmasında sorumlu olan tek yasal aktör olarak ele almaktadır.¹ Bu tanımlamanın büyük oranda Hobbes'un "Leviathan" ve Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi'ne" dayandığı düşünüldüğünde devletin sert güç uygulama, şiddet kullanma ve güvenlik sağlama otoritesinin bulunduğu sınırlar içinde toplumsal rızaya paralel olarak geliştiği ifade edilebilir. Bu geleneksel yaklaşıma karşı John Agnew, devlet-toprak-otorite üçlemesinin küreselleşen güvenlik atmosferinin algılanmasında bir engel teşkil ettiğini "karasal tuzak" (territorial trap) kavramıyla açıklamıştır.² Agnew, güvenliği mekânsal egemenlik anlayışı ile sınırlayan ve devletleri homojen aygıtlar ola-

¹ Michael Barnett & Raymond Duvall, Power in International Politics, International Organization, C.59, N.1 (2005), 39-40.

² John Agnew, The territorial trap: The geographical assumptions of international relations theory, *Review of International Political Economy* (1994), 60.

"Özel Ordu"

rak gören bu geleneksel yaklaşımın devlet dışı aktörleri bölgesel devletin temel çıkar ve amaçlarına karşı bir tehdit olarak gördüğünü belirtmektedir.³ Barry Buzan ve Ole Waver ise "güvenlikleştirme" teorisi ile bağlantılı olarak sektörel ayrıma gitmiş, güvenlik sektöründe yaşanan dönüşümleri dört temel başlık altında toplamıştır.⁴ Bu kapsamda İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden Avrupa hegemonyası, Soğuk Savaş, Soğuk Savaş sonrası dönem ve 11 Eylül saldırılarını baz alan Buzan, dördüncü dönemle beraber tehdit algılamasında keskin bir değişime işaret ederek devlet dışı aktörlerin tehdit kaynağının saptanmasında ve anlaşılmasında etkili ara unsurlar olarak göstermiştir.⁵

Bu noktada güç kullanma tekelini ve dolayısıyla meşruiyetini devletin elinden alması bakımından ÖAŞ'ler, bir taraftan devletin bazı temel fonksiyonlarını yitirmesi diğer taraftan ise küreselleşen dünyada yönetim ve özel güvenliğin ortaya çıkışını temsil etmektedir. Bu teorik arka plan dâhilinde ÖAŞ'ler, otorite boşluğunun hâkim olduğu zayıf (*failed*) Afrika devletlerinde muhalif hareketlerin bastırılmasında, liderlerin ve zengin maddelerin korunmasında, bazı senaryolarda ise hükümet darbelerinin gerçekleşmesinde önemli roller üstlenmişlerdir.⁶ Bunun haricinde önemli devlet adamlarının korunması, teknoloji paylaşımı, resmî güvenlik birimlerinin eğitimi gibi işlevlere sahip olan ÖAŞ'ler,

³ A.g.e

⁴ Barry Buzan & Ole Waver, "Macrosecuritization and security constellations: reconsidering scale in securitization theory", *Review of International Studies*, C.35, N.1 (2009), 253-254.

⁵ A.g.e

⁶ David Isenberg, *Shadow Force*, Greenwood Publishing, 2009, 38.

Kökenleri 16. yüzyıla dayanan paralı askerlerden ayrılan ÖAŞ'ler, ticaret hukukuna tabi kurumsal yapılar olarak bireysel kazanç yerine kurumsal kazancı öncelemektedir.

gerekli insan kaynağına Soğuk Savaş'ın ardından büyük güçlerin ordu yapılanmasındaki stratejik dönüşüm sonucu ulaşmıştır. Öyle ki, çift kutuplu dünya düzeninin yarattığı tehditlerin bertaraf olmasıyla birlikte ABD ve Sovyetler Birliği (SSCB) gibi ülkeler, ordularındaki personel sayısında kayda değer bir azalmaya gitmiş ve bunun sonucunda ortaya çok sayıda işsiz profesyonel asker çıkmıştır.⁷ Hatta bugün İngiltere'de ÖGŞ personellerinin sayısı resmî güvenlik güçlerinin sayısının iki katıyken ABD'de bu oran 1/3, Hong Kong'da ise 1/5 oranında seyretmektedir.⁸

Ayrıca yine küreselleşen dünyada uluslararası kuruluşların ve insan hakları örgütlerinin etkisinin artması, devletleri ulus aşırı müdahalelerinde ÖAŞ'leri kullanmaya teşvik etmiştir. Bu tutum, devletleri hem yerel hem de uluslararası kamuoyunda oluşacak ahlaki ve hukuki baskılardan koruyan, belli oranda siyasi sorumsuzluk tanıyan ve politik riskleri aza indirgeyen bir girişim olarak devletler nezdinde pragmatist bir dış politika aracı şeklinde okunmaktadır.

Kökenleri 16. yüzyıla dayanan paralı askerlerden ayrılan ÖAŞ'ler, ticaret hukukuna tabi kurumsal yapılar olarak bireysel kazanç yerine kurumsal kazancı öncelemektedir.⁹ ABD'nin Irak ve Afganistan işgalleri sırasında sivillere karşı keyfi ve hukuk dışı müdahaleleriyle ön plana çıkan bu şirketler, Irak'ta meydana gelen Ebu Gureyb Cezaevi hadisesi ve yine Irak'ta Nisur Meydanı'nda yaşanan çatışmalar sonrası ciddi tepkilerle karşılaşmıştır.¹⁰ 2020 itibarıyla 223,8 milyar dolar pazar payına sahip olan ÖAŞ'lerin dünya genelinde 20 milyondan fazla kayıtlı personel gücü bulunmaktadır.¹¹ Önde gelen ÖAŞ'ler arasında ABD'li Blackwater, DynCorp, CACI, İngiliz Sandline, İsveçli Securitas ve Rus Wagner şirketlerini saymak mümkündür.

WAGNER'İN HUKUKİ VE ORGANİZASYONEL YAPISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Wagner Özel Askerî Şirketi, her ne kadar bazı yönleriyle yukarıda adı geçen ÖAŞ'lerle benzerlik gösterse de pek çok yönden genel ÖAŞ tanımlama-

⁷ David Isenberg, "Shadow Force", Greenwood Publishing, 2009, 1.

⁸ Carlos Ortiz, "Private Armed Forces and Global Security", *Praeger*, 2010.

⁹ Şükriye Gökçe Gezer, "Özel Güvenlik Şirketleri", *Güvenlik Yazıları Serisi*, N.38 (2019).

¹⁰ A.g.e

¹¹ "Private Military & Security Services Market to Total \$457.3 Bn in 2030", *ASDNews*, 19 February 2020.

Rusya'nın Soçi kentinde düzenlenen Bağımsız Devletler Topluluğu toplantısında Yevgeny Prigozhin.

sının dışında kalmaktadır. Öyle ki Wagner'in küresel pazarlarda faaliyet gösteren ticari varlığı, kendi yöneticileri tarafından kabul edilmemektedir.¹² Buna ek olarak Wagner, Rusya sınırları içinde yasal olarak kayıtlı değildir.¹³ Bu anlamda Rusya'da uluslararası standartlara uygun nitelikler taşıyan ÖAŞ'ler arasında RSB Grubu, Moran Güvenlik Şirketi ve ENOT gösterilebilir.¹⁴ Ayrıca Rusya'da Wagner de dâhil olmak üzere tüm bu şirketlere yönelik belli bir hukuki çerçeve yoktur. Regülasyon ve hukuki altyapı eksikliği, Rus güvenlik şirketlerinin iç ve dış etkinliğini gri bir alana taşımakta, Wagner başta olmak üzere diğer ÖAŞ'lere çeşitli sınırlılıklar ve esneklikler sağlamaktadır.

Öte yandan Wagner, ÖAŞ statüsünde ele alındığında ve benzer örnekleriyle karşılaştırıldığında menşe ülkenin hükümetiyle daha güçlü bir organik bağ içindedir. Bu bağlamda Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e yakınlığıyla bilinen Yevgeny Prigozhin liderliğindeki Wagner oluşumu, dış politikada Moskova'nın jeopolitik hedeflerinin gerçekleşmesinde, içeride ise Putin rejimine karşı oluşması muhtemel kamuoyunun engellenmesinde Rusya'nın en etkili örtülü müdahale aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu iki sebebe bağlı olarak ilk kez 2014'te Ukrayna'da örtülü müdahale ihtiyacının doğması sonucu sahaya sürülen Wagner, Rusya'ya siyasi ve ahlaki anlamda elastikiyet sağlamıştır.

¹² Nathaniel Reynolds, Putin's Not-So-Secret Mercenaries: Patronage, Geopolitics, and the Wagner Group, *Carnegie Endowment For International Peace*, 2019, 1.

¹³ A.g.e

¹⁴ Pierre Sautreuil, "Believe I tor Not, Russia Dislikes Relying on Military Contractors", *War Is Boring*, 9 March 2016.

Resmî olmayan kaynaklara göre Wagner, 3.600 ila 5.000 kişilik personeli bünyesinde barındırmakta, bu sayının çoğunluğu Rus ve Kazak vatandaşlardan oluşmaktadır.¹⁵ Putin rejiminin stratejik Afrika yaklaşımının bir uzantısı olarak Afrika ülkelerine angaje olan şirket, 2017 yılında Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ne konuşlanmıştır.¹⁶ Suriye ve Ukrayna'da doğrudan çatışma alanlarına müdahil olan oluşum, Afrika özelinde daha çok "güvenlik sağlayıcı" rolünde kendine alan açmıştır.¹⁷ Bahsi geçen ülkelerdeki liderlerin Fransa ve Çin'in varlığına nazaran Rusya'ya karşı ılımlı tavrı, Wagner'in Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki güvenlik sektörüne entegre olmasına kapı aralamıştır.

Son olarak Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Barkhane Operasyonu kapsamında Mali'ye konuşlanan birliklerin bir kısmının çekileceğini duyurmasının ardından 2021'in Eylül ayında Mali'deki Askerî Geçiş Konseyi ile müzakerelere başlayan Wagner'in geçtiğimiz yılın son çeyreğinden itibaren başkent Bamako, Timbuktu, Mopti ve Sevare'ye silahlı personelini göndermeye

başladığı görülmüştür. Bu iddialar AFRICOM (ABD Afrika Komutanlığı) Komutanı Stephen Townsend'in açıklamalarıyla desteklenmiştir. Townsend, Wagner birliklerinin birkaç yüz kişilik gruplar hâlinde Mali'nin çeşitli bölgelerine konuşlandığını belirtmiştir. Buna ek olarak 2021'in Eylül ayında BM Güvenlik Konseyi toplantısında yaptığı konuşmada Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Wagner'in Mali yönetimiyle olası görüşmelerini desteklediğini açıklamıştır. Lavrov'un açıklamaları, Wagner ile Rusya devleti arasındaki organik bağı ortaya koyması bakımından önemlidir.

Libya'ya Giriş

2018 yılına gelindiğinde Libya'da devam eden iç savaş, zayıflayan devlet otoritesi ve güçsüz güvenlik kurumlarını fırsat olarak gören Wagner Özel Güvenlik Şirketi, doğudaki milis güçlerin lideri emekli General Halife Hafter'in lehine sürece dâhil olmuştur. Bu doğrultuda 2018 yılında Hafter ve Rusya Savunma Bakanlığı yetkilileri arasında Moskova'da düzenlenen zirveye katılan Prigozhin, Rusya'nın bölgesel vasisi olarak Hafter güçlerinin yanında ko-

¹⁵ Nathaniel Reynolds, Putin's Not-So-Secret Mercenaries: Patronage, Geopolitics, and the Wagner Group, *Carnegie Endowment For International Peace*, 2019, 7.

¹⁶ Nathaniel Reynolds, Putin's Not-So-Secret Mercenaries: Patronage, Geopolitics, and the Wagner Group, *Carnegie Endowment For International Peace*, 2019, 5.

¹⁷ A.g.e

numlanmıştır.¹⁸ Nisan 2019'da Hafter tarafından ülkenin batısındaki Birleşmiş Milletlerce (BM) tanınmış Trablus merkezli meşru hükûmete karşı başlatılan darbe girişiminde Hafter'in sözde Libya Ulusal Ordusu (LUO) saflarındaki yerel milisleri eğiten Wagner personeli, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin bir adım ötesine geçerek bizzat cephe savaşlarına katılmıştır. Hafter güçlerinin Haziran 2020'de sahada güç kaybı yaşaması üzerine Libya'da doğu ve batı bölgelerini birbirinden ayıran Sirte-Cufra hattına gerileyen ÖAŞ Wagner personelinin bir kısmı güney bölgelerine geçiş yapmış, Murzuk'taki Şerara Petrol Tesisi'nin güvenliğini üstlenmiştir.¹⁹ Şerara Petrol Tesisleri, ülkenin doğusunda bulunan Petrol Hilali bölgesiyle beraber Libya'nın petrol arzını karşılamaktadır. Bahsedilen dönem içinde bölge, Hafter tarafından kontrol altında tutulmuştur. 2020 Ocak ayı itibarıyla Hafter'e bağlı Petrol Tesisleri Koruma Grubu tarafından dönemin meşru Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH) tepki mahiyetinde Petrol Hilali bölgesindeki üretimin durdurulması kararı, ABD ve Batılı devletlerin

tepkisiyle karşılaşmıştır.²⁰ Enerji üretiminin aksamaması ve bununla ilişkili olarak ülke ekonomisine ciddi zararlar vermesinin yanında Wagner grubunun bu tesislerde "güvenlik sağlayıcı" rolüne soyunması, yerel ve uluslararası tepkilerin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Eylül 2020'de Hafter'in petrol blokajını kaldırdığını duyurmasıyla beraber Libya'nın güney ve doğusuna yayılan Wagner paramiliter güçleri, hâlen dâgınlık biçimde Libya'nın çeşitli noktalarında varlığını sürdürmektedir.

WAGNER'İN LIBYA'DAKİ ASKERİ VARLIĞINA YÖNELİK ELEŞTİREL YAKLAŞIM

2021 yılının Mart ayında kurulan geçici birlik hükümeti ve girilen millî uzlaşma sürecine rağmen Wagner oluşumu, belli nedenlerden ötürü ülkenin güvenlik sektörünü istikrarsızlaştırmakta ve kırılgan hâle getirmektedir. Son dört yıl içinde çok sayıda insan hakları ihlali işlemiş, etkin olduğu bölgelerde paralel bir yapılanmaya gitmiş olan Wagner oluşumu, Libya'nın güvenlik atmosferini üç farklı başlık altında sorunlu hâle getirmektedir.

Rusya'nın "siyasi sorumsuzluğu" ve örtülü müdahalelerinde oldukça stratejik bir noktada bulunan Wagner'in dâhil olduğu 2019 Trablus saldırılarında binlerce sivil hayatını kaybetmiş, yüz binlerce kişi yerinden edilmiştir.

¹⁸ Paul Goble, Moscow Laying Groundwork for Deeper Military Involvement in Libya, Eurasia Daily Monitor, C.15, N.162 (2018).

¹⁹ "Intel: Russian mercenaries enter key oil field, Libya oil company says", Al Monitor, 26 June 2020.

²⁰ "US accuses Russia of exploiting conflict in Libya", The Guardian, 15 November 2019.

Trablus'un güneyinde yaşanan şiddetli çatışmalar (2019).

Siyasi Boyut

İlk olarak Wagner'in Libya'daki askerî varlığı, güvenlik alanının ötesinde bürokratik yapıya da sirayet etmektedir. Bu anlamda etki alanı içindeki nüfuz sahibi kabileler ve güçlü milis gruplarla iletişim kanalları geliştiren ÖAŞ Wagner, bu geniş ağını Rusya devletinin bölgesel çıkarları dâhilinde kullanmakta, Rusya'nın Libya'da siyasi anlamda nüfuz alanı kazanmasına olanak sağlamaktadır. Bunun en belirgin örneklerinden birisi Wagner'in Rusya tarafından mevcut hükûmete karşı desteklenen Halife Hafter saflarında yer alması ve Hafter'in siyasi denklemin dışına çıkması riskine karşı millî uzlaşısı ve di-

yalog sürecinin baltalanmasına neden olan girişimlerde bulunması olarak gösterilebilir.

Rusya'nın "siyasi sorumsuzluğu" ve örtülü müdahalelerinde oldukça stratejik bir noktada bulunan Wagner'in dâhil olduğu 2019 Trablus saldırılarında binlerce sivil hayatını kaybetmiş, yüz binlerce kişi yerinden edilmiştir. Buna ek olarak petrol üretiminin durdurulduğu tesislerin altı ay süre ile güvenliğini sağlayan Wagner ÖAŞ, Libya ekonomisine 6,5 milyar dolarlık zarar verilmesinde başat aktörlerden birisi olmuştur.²¹ Dolayısıyla sahadaki ideolojik bağlılığı nedeniyle Wagner, yerelde elinde tuttuğu otoriteyle birlikte tamamen politik motivasyonlarla ha-

²¹ "Libya petrol ihracatını yeniden başlatıyor", DW, 10 Temmuz 2020.

reket etmektedir. Bu anlamda bir ÖAŞ olarak Wagner'in devletin egemen yapısına bir tehdit teşkil ettiği rahatlıkla ifade edilebilir. Çünkü bu oluşumun Libya gibi düzenli ordunun ve kurumsal güvenlik yapısının olmadığı bir ülkede ne tür bir forma evrileceği, Wagner'in "bağımlı" organizasyon yapısı düşünüldüğünde oldukça tartışmalı bir hâle gelmektedir.

Bölgesel/Toplumsal Boyut

Diğer taraftan Wagner'in ülkenin güneyinde ve doğusundaki varlığı, bölge halkları nezdinde devletin meşruiyetinin sarsılmasına yol açmaktadır. Çünkü devletin temel işlevi olan "toplumun iç ve dış tehlikelerden korunması", Libya'da, özellikle Wagner'in kontrol ettiği alanlarda geçerli değildir. Temel ihtiyaçları arasında olan güvenliği bölge halkına götüremeyen bir egemen gücün yoksunluğu Wagner benzeri ÖAŞ'lerin soyut anlamda "devlet" in sorgulanmasını beraberinde getirmektedir. Bu anlayış, Libya siyaset sahnesinde geçici yönetimleri kadük bırakmakta ve ileriye dönük yeniden inşa sürecini askıya almaktadır. Ayrıca şiddet ve güç uygulama tekeli kendine atfeden Wagner benzeri oluşumların, yerel halka karşı uyguladıkları keyfi ve gayrihukuki uygulamalar, yine bölge halkının aidiyet duygusunu sarsarak yeniden inşa süreci sonrası oluşan yapı içinde entegrasyon sorunlarıyla karşı karşıya kalmalarına yol açabilecek niteliktedir. Ayrıca, Wagner'in etkin olduğu güney bölgelerinde artan kaçakçılık ve suç faaliyetleri ve Wagner'in ülkenin doğusundaki illegal göç rotasını kontrol eden temel aktör oluşu, bölge halkında tepki uyandıran hususların başında gelmektedir. 2019-2022 yılları arasında Wagner'in Uluslararası Ceza Mahkemesine

(UCM) ve diğer insan hakları mahkemelerine yansıyan ihlalleri ve savaş suçları hesaba katıldığında bu sorunun ne denli hassas olduğu ortaya çıkmaktadır.

Wagner'in faaliyet alanları içindeki milis grupları finanse ettiği ve kaçakçılık ağında bu yerel unsurların bağlantılarını kullandığı gözlemlenmektedir. İdeoloji, kabile ya da etnik köken ayırt etmeksizin faaliyet gösterdiği bölgede farklı gruplarla ortak çıkara dayalı iş birliklerine giden Wagner'in Libya'daki zayıf sınır güvenliğini fırsat görerek petrol faaliyetlerinden ve ülkenin güneyindeki göçmen kaçakçılığında kendine ciddi kaynaklar sağladığı görülmektedir.

Ahlaki Boyut

Haklı savaş (*just war*) kavramı günümüz ÖAŞ tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Haklı savaş kavramına göre muharebe sırasında birbiriyle savaşan tarafların veya orduların meşru kuvvetler olması gerekmektedir.²² Bu önermenin arka planında yine ÖAŞ'lerin sahip olduğu ekonomik kaynaklı motivasyonlar ve meşruiyet krizi yer almaktadır. Öncelikle sahip oldukları "niyet" bakımından haklı savaş nedeninden mahrum olan ÖAŞ'ler, halkların kendi kaderini tayin etmelerinde (*self-determination*) ahlaki bir bariyer oluşturmaktadır. Bu bağlamda Wagner'in Libya krizinde taraf olduğu topluluk, bölge, kabile ya da milis grup, "haklı savaş" kavramından hareketle kendi "davasının" ya da talebinin meşruiyetini ve masumiyetini lekeleme potansiyeline sahip olacaktır. Yukarıda belirtildiği gibi daha önce kontrol ettiği bölgelerden çekilmesine rağmen hâlen tuzaklı mayınların, içine bomba yerleştirilmiş oyuncakların ve buna benzer savaş ahlakına

²² James Pattison, Just War Theory and the Privatization of Military Force, *Ethics and International Affairs*, C.22, N.2 (2008).

aykırı çok sayıda gelişmenin ana sorumlusu olan Wagner'in tarafların haklı taleplerine gölge düşürdüğü ve doğası gereği kaotik bir düzenin sürdürülebilirliğini amaçladığını belirtmek mümkündür.

Ayrıca Wagner'in Libya'daki varlığının yapısı gereği (finansal motivasyon ve çıkar odaklı) pek çok bölge dışı aktör tarafından istismar edildiği gözlemlenmektedir. Bu an-

lamda Trablus işgali sırasında ve sonrasında Wagner'in Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) tarafından Hafter saflarında savaşmak üzere fonlandığı ABD Savunma Bakanlığı raporlarına da yansımış, bu hâliyle tepkilerin odağı olmuştur. BAE'nin Libya'da süregelen iç savaşın ya da başka bir deyişle Hafter'in üst akıllarından birisi olduğu düşünüldüğünde Wagner'in ne ölçüde istikrar karşıtı bir unsur olduğu rahatlıkla anlaşılabilir.

SONUÇ

Çalışmada Rus Wagner Özel Askerî Şirketinin Libya'daki istikrar bozucu faaliyetleri siyasi, toplumsal ve ahlaki üç başlık altında analiz edilmiştir. Söz konusu şirketin meşruiyet temelini bulamadığı, Libya gibi çatışma ortamının hâkim olduğu bölgelerde uzlaşma sürecini ve ileriye dönük güvenlik sektörü reformlarını baltaladığı anlaşılmaktadır. Özellikle ülkenin doğusunda petrol sahalarının korunması ve milis güçlerin lideri Hafter'e bağlı LUO elebaşlarının güvenliğinde etkin rol üstlenen Wagner, mevcut nüfuzunu ülkenin güneyi başta olmak üzere farklı

bölgelere taşıma eğilimindedir. Bununla beraber Wagner paramiliter oluşumu, Libya'nın kritik devlet kurumları ve önemli kabileleriyle yakın temas hâlinindedir.

Zayıf devlet kurumları ve hantal güvenlik birimlerine sahip olan Libya'da, geleneksel olarak devlete atfedilen güç ve şiddet kullanma yetkisini devletin tekelinden alan Wagner paramiliter grubu, Libya halkının self-determinasyon mücadelesini olumsuz etkilemekte, Libyalı çözümlerden ziyade Rusya başta olmak üzere farklı devletlerin stratejik çıkarlarına hizmet etmektedir.

Fuat Emir Şefkatli

Lisans derecesini Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden, yüksek lisans derecesini Plymouth Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Küresel Güvenlik Bölümünden almıştır. Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmaları Enstitüsü (ATASAREN) Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Programında doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Çalışmalarını Libya özelinde sürdürmektedir. Özel ilgi alanları arasında Sahel bölgesindeki terör hareketleri, Kızıldeniz jeopolitiği, yumuşak güç ve kamu diplomasisi gibi konular yer almaktadır. Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) bünyesinde Kuzey Afrika Çalışmaları Araştırmacısı olarak görev yapmaktadır. İleri düzeyde İngilizce ve iyi düzeyde Almanca bilmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)